

Az életúton mit keresek?

Határ Győző beszélgetése Kabdebó Lóránttal

192. FOLYTATÁS

Hol is hagytuk félbe múltkor ezt a muzeális célzatú elevenen boncolást, Lorcsikám? Az én itteni sátorverésemenél, jurtaállításomnál Wembleyben. Vagy hogy valaki ősmagyarkodó, megcocacolásodottan kumiszillatú, millenáris honvisszafoglalósdinak ne vegye, mondjuk így: fészekrakásomnál. Hongriuscule-ünk megteremtése honalapítás is volt persze, egy igazibb és nyíltontnyitottabb hazáé, mint amelyet annak idején hagyton hagytam magam mögött másodjára illegálisan, az előzőnél szerencsésebb kimenetelű nekirugaszkodással.

– És kis Rodostód...

– Nos, arra az egy idő tájt dívó kérdésre, hogy kuruc vagyok-e vagy labanc, függő válaszom boldogan banális: attól függ. Attól lengedezik és lógadozik, Lorcsi, mikor melyik szükséges ahhoz, hogy magyar- és világpolgári identitásomat megőrizhessem, amelyben magyar anyanyelvem és kultúráim ugyanolyan fontos, mint a világ és a polgár, az, hogy az ember otthon érezze magát az Art du Modernben, a Brittitben, a bécsi Kunsthistorisches Museumban vagy újabban – a rendszerváltozásnak hála – a Zwingerben is, ne csupán a délibábos Hortobágy még oly csinoska tanyamúzeumában. Babaházam tanúsítja, ott is illetékes vagyok: *malomalji fokost* ugyan hiába keresnél benne, de matyó és kalotaszegi hímzéseim, pöttöm pásztorkáim, csuhé pulim-szamaram épp oly fontos, mint Tandori berkeiben a plüss mackók. Ámde kurucnak e megszorítással sem valamelyik Jókai-elbeszélésből ismert copfos, fitymás-süveges marta-lóc módján képzelem el magam (emlékeztetek, Lorcsi, *A nagyenyedi két fűzfa*, az *Ocskay brigadéros* vagy akár *A két Trenk* fegyver- és köpönyegforgatásban vitézkedő kurucaira!), hanem inkább ama dicső, száműzött fejedelemre utalnék, akinek konfesszióírói rangját aligha szárnyalhatom túl e szerénytelen-szerény vallomásaimmal, hisz' jószerivel írófejedelem is volt, habár ugyancsak száműzötten, mint jómagam. II. Rákóczi Ferenc Európa egyik legműveltebb tollforgatójaként több nyelven is kuruckodott, s nem csupán nyergelj-nyargalj módra, paripán, fegyverben. Az olyan kuruckodást nem szenvedhetem, amelyet a Budai Várban terpeszben álló, egyébként daliás-szép kuruc bronzvitéz herendi porcelánból való szériamásolatocskáihoz hasonlíthatnék: tudod, a könnyűlovassági szablyája élet hüvelykujjával kóstolható, nyalka huszárra gondolok, melyről – képletesen is értve – annyi kópia készült, amennyivel

a világból kikergettük volna Caraffa, Belgiojoso, Heissler, Heister, Schlick, Rabutin és Pálffy tokosan-loboncosan sürgő sergeit. A *kuruc* időhöz-helyhez kötött történelmi fogalom, s ha évszázadokkal később metaforikusan használjuk, megfelelő helyzetértékelés szükséges. A „kuruc-e ön?” fátumprovokáló kérdés újabb keletű köztudatba hajintója (aki előkelő labanc és kuruc felmenőkre egyaránt visszatekinthet) mellesleg volt úgy, hogy maga is kurucként hadakozott a közírásban, olykor derekasan. S meg ne feledkezz arról, Lorcsikám, hogy Szekfű Gyula labancsága sincs híjával nagy igazságoknak, legalábbis abban az időszakban, amikor még nem nevezetett ki moszkvai nagykövetnek „Virág elvtárs”-ként, ahogy a derék Lengyel József nevezte el. Szekfű nem éppen Ady „Eb ura fakó, Ugocsa non koronat” bercsenyies kurucossága ellenében hirdetett igazságokat, csupán a millenniumi „kurucok”, a Beóthyek vagy a tárogatót ügyesen billegető Thaly Kálmánok és politikai megfelelőik ellen. Ady is oda-odasuhintott az ilyenek felé, hogy elváljon a feka a májtól. Te, Lorcsikám, jól tudod, hogy távol áll tőlem a rosszmájúság, de ha jól pilácsolsz körül a Rákóczi téren (vagy kicsivel kijebb, az újabban kijelölt türelmi zónába vetvén tekinteted), az ott sorton-sorjázó, szemcsiklandozó, tomporka-riszáló *kurucok* és az őket megvető pillantással sújtó konzolidált hölgyek némelyike nyugodtan helyet cserélhetne, mint a jó emlékezetű Tersánszky Józsi Jenő beszélyében a céda és a szűz. Egyesek szerint a labanc ma a világbankfival egy; mi több, a világbankfi labanc a köbön, habár nem füstös muskotérral, hetesvásznon szereléssel, hanem bankáreleganciával, csuklóláncon fityegő aktatáskával, részvény- és háztömbökkel és maroktelefonnal fölfegyverkezve jön BMW-n, Mercedeszen. Ahogy Karinthy mondaná.

- Mármost...

- Mármost, ahogy mondd, Lorcsikám, mármost a verseimre visszatérve, joggal tehetnéd föl azt a kérdést, hogy eme gyémántfényű klapanciák, e könnyecsatornákat viszkettető gyöngyszemek vajh hangosak-é, avagy halkkal dúdoltak, netalántán suttogók, mint a túlrett szecesszió bulvárszínpadán az egyfelvonásos dramolettek ifjú koromban divatos suttogó baritonjai, akik elfojtódást mímelve, bujaérzéken bűgton bűgták az elcsavarintásra szánt asszonyfejcskék fürtök földte hallónyílásába parázna szavaikat.

- ...Föltehetném ezt a kérdést?

- Hogy föltehetnéd-e? Magam is ezt tenném a helyedben. Hogy verseim harsányak-é vagy csöndeskék és titokrejtők; gyóntatószék-diszkréten fülbe súgók-e avagy a világért-ki-nem-mondanám-szemérmességű, intern ügyeim az internet palackpostájára bízó exhibíciók; hogy gondolatkuporgató ösztönmegnyilvánulások-e, vagy épp ellenkezőleg, a léleknek rengéseit szublimáló eszmeftuttatások, – azt bizony, Lorcsi, magam se tudnám megmondani. Egy azonban biztos: anyanyelvterületemen elhallgattatásra ítéltetvén ki kellett dolgoznom ideki, extra Hungariam a messzire elhallatszó segélykiáltás

technikáját, melyben épp az a szemérmesség, hogy semmit sem rejtek véka, szakajtó vagy mosogatóvándling alá, s aki ezt érti, az Petőfit is érti, aki derekas őszinteséggel adta hírül, hogy nem állhatja a szerénységet, átgázol rajta, mint bivaly a hangyaváron, tücsöktanyán.

- *Egyáltalán mondta... mondhatnánk-e...*

- Hogy mondhatnók-e? Csakis ezt mondhatnók, Lorcsi, Lorito, Loretto, és mondhatja mindahány eszemadta tudora, ki beleássa vagy -ártja magát kontinentális költészetem titkaiba. E jelzőt, amelyet poézisem elé biggyeszteni begyert biggyeszítve bátorkodék, szerénytelenségnek ne vedd: a különféle nagykövetségekkel övezett, előkelő negyedben meghúzódó pesti szállodában, ahol először személyesen szót váltottunk, *kontinentális reggelinek* nevezték a penziós löncsöt. S gondolintanád-e, Lorinjo, mily banális étket takart emez exkluzív elnevezés? Egy szelet parízert egyetlenke Rákosi-pékje-pottyintotta zsömlécskével és egy fél földimogyorónyi marmeládot vegyes erdei gyümölcsből, gyűszűnél nem nagyobb műanyag tartálykában, lehúzható ezüstpapír fedelcskével, bizony, Loretino. Nem vagyok nagyétkű, nem is panaszképpen mondom ezt, hiszen épp elég ennyi a fél fogamra. Csak azért mondom, hogy tisztan tisztázzam: verseimről nem kell valamiféle töltött pulykára gondolnod, amikor néven nevezem *kontinentális* érvényüket; nem is a Szigetországtól hátrólom el így magam a kontinensen túlra. Isten őrizz, hogy azokra a szemérmetlenül széttárt combú, Bonyhádön hizlalt és London királyi negyedében feltálat karácsonyi pulykasültekre gondolj, melyek az én fürjcskékre szabott étvágyamat sokszorososan meghaladják.

- *Így tehát...*

- Így tehát, Lorcsikám, igazad vagy, mint mindig: verseim hangereje valójában a szemérmes sztentórság és a hajóágyú elsütőszerkezetére kapcsolt sutogás véglete közti, meglehetősen széles sávban lokátorozható. Nem úgy, mint az interkontinentális rakétáké s a helyből felszálló szuperszonikus repülőgépeké. Túltengésen innen, de a minimal art álszerénységén túl. Egy fél s egy egész világháborút, miegyebet átvészelve nem szeretem a militáns hasonlatokat, de a National Mariner Museumban ma is látható az első világháború egyik Churchill pezsgővel-felavatta és (á la Gábor Áron) felvirágozta torpedórombolójának messzehordó vezérágyúja – abból kell kiindulnod, hogy követni tudj, Lorcsikám, mint az úrben Ádám Luciferkót. Az az álgú Doverből telibe tráfalta a németek támaszpontjául szolgáló Helgoland világítótoronyán szarva közt a szitakötőt. Nos, nekem ennél is többet kellett teljesítenem: olyan fároszi messzeségbe kellett világítanom, hogy amit Londonban belemondok a mikrofonba, az Gyomaendrődön s még azon is túl fényt gyűjtsen a fejkben. Te tisztában vagy a szinesztézia törvényével, Lorcsi: a hang olykor kétezer mérföld messziségre világít.

- *Elvilágút még tovább is, tanúsíthatom.*

- Nem tudom, Lorcsikám. Ha igen, hát mit is mondjak: nem eléggé. Az irodalmat nem decibelekben, nem luxokban mérik. Phoebusi közíróigazam talán el-elfénylett valameddig, de az a tűz, amelyet verseimben Dionüszosz oltárán gyújtottam, féltő, hogy kevesünk magánügye maradt. Valljuk bé, Lorcsim, Wembley a magyar fülekben még mindig a 6:3-at jelenti, esetleg teniszben a Davis-kupát, s nem az én Hongriuscule-öm fároszát.

- *De hiszen...*

- Jól hajintod közbe kotnyeled, bambino Loretino, hogy hiszen ezek a fárosztüzcsekék csak a Weöres Sanyi könyve födelén látható, gyönyörűszép Illés Árpád-festmény Tűzkútjának lángoszlopintenzitásával mérhetők, – ámde mit tesz Isten: amikor Sanyiék végre valahára meglátogattak, menten mentek, mint akiknek sürgős dolguk támadt valami helyi, albioni nevezetességnél, talán T. S. Eliotnál, talán a Londonban vendégeskedő Ungarettinél vagy Quasimodónál –, a jó ég tudja, kinél, tán Stratford-on-Avon irányában tűztek el asztaltáncolatni-szellemidézni; az is lehetséges, hogy valamelyik széllel bélelt magyar emigráns szerkesztőségi főcsővezetőnél vagy egy pár magyar szót nyögdecselő angol műfordítónál tették tiszteletüket, akinek majd a körmire nézek, hogy' boldogul englishül a *Csiribiri bojtorjással* s a *lélek lép a lajtorjással*; boldogul-e vele úgy, mint Aranyunk a Szentivánéji álom *fairy spring*-jével, tündéreivel-manóival. Sanyi úgy jött, mint aki megy. Húzta el a csíkot Amyval együtt, mintha nem is a legközelebbi lelki rokonánál hörpintené fel az örömitókát, hanem valamelyik fenekedő ál-avantgárd klikkmajszternél, akit jobb nagy ívben elkerülni, legyen bár magyar, angol vagy hottentotta. Merthogy az irodalom dzsungeldemokráciája éppúgy tenyészik itt, Londonban, Párizsban, Münchenben, Torontóban vagy Quebecben, mint Nagy kukutyinban és Kiskundorozmán: akit az irigyek szájukra vesznek, az a leghízgelőbb neorokokó aranyrámába mesterkedett görbetükörben is megnézheti magát.

- *Visszatérve...*

- Vándoréveimre és itteni legyökerezésemre visszatérve, dolgaimnak mindig annál higgadtabb tervező mérnöke igyekeztem lenni, minél inkább kiszolgáltatottja voltam a jóakaróim levesébe fűszerként sem óhajtott egzisztenciális szorongásnak. Valaki már észrevehetné odahaza, hogy verseim dionüszoszi tobzódása és dévaj nyelvi tivornyája-dorbévolása mögött micsoda apollói felelősségérzet tartja magasra az olümposzi fáklyát, s micsoda tartaroszi mélységek fölött. Mert jó, hogy a nyelvi archaikumot a legvaskosabb argóval, a metropoliszi dzsungelnyelvet a legízesebb népies (s nem népiesch!) fordulatokkal s az etikát erotikával vegyítem, – minél jobban szikrázik a sütnivalóm, annál megbízhatóbban árguskodik a környezetvédelmi biztonságon ösztöneim szikrafozója és szuroktalanítója. Erről majd még könyvet írhat, Lorcsikám, ha majd végére jártál nagymonográfikus disszertációnak a hatokról...

- *Bocsánat: betekről...*
- Meg a nyolcokról...
- *Márminthogy a kilencekről...!*
- Vagy a Tízec Társaságáról, azaz Petőfiről és Jókairól.
- *Igen.*
- Addig is – jó nyugatos mesteremmel, a drága K. Dezsővel – egyet mondok, kettő lesz belőle: azt hirdetem, barátim, sok a kettő, de több az egy.

(Ferdítette: ALFÖLDY JENŐ)

